

Η ανθρώπινη ζωή είναι ταυτόχρονα σημαντική και ασήμαντη»

Media: TA NEA ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ Page: 73-74 Published at: 07-01-2023
Author: Surface: 1706.24 cm² Circulation: 24590
Subjects:

Αντονι Ντορ

«Η ανθρώπινη ζωή είναι ταυτόχρονα σημαντική και ασήμαντη»

Ο αμερικανός συγγραφέας, βραβευμένος με Πούλιτζερ το 2015, μιλάει για το νέο μυθιστόρημά του «Νεφελοκοκκυγία», μέρος του οποίου εκτυλίσσεται και αφορά την Κωνσταντινούπολη πριν από την Αλωση

Αν και σπούδασε Ιστορία, ο Αντονι Ντορ από μικρός είχε έφεση στις θετικές επιστήμες και ιδιαίτερα τη Φυσική. Στα βιβλία του συνδυάζει αμφότερες τις μεγάλες αγάπες του. Ξεκίνησε από διηγηματογράφος και ποιητής και στη συνέχεια πέρασε στο μυθιστόρημα. Το δεύτερο μυθοπλαστικό βιβλίο του με τίτλο «Όλο το φως που δεν μπορούμε να δούμε» (μτφ. Νίνα Μπούρη, Πατάκης) απέσπασε το Βραβείο Πούλιτζερ Λογοτεχνίας το 2015. Το ακριβώς επόμενο, με τον αριστοφανικό τίτλο «Νεφελοκοκκυγία» (μτφ. Μυρτώ Καλοφωλιά, Πατάκης), ήταν το 2021 στην τελική λίστα για το Εθνικό Βραβείο των ΗΠΑ. Ενα συναρπαστικό μυθιστόρημα αφύπνισης, που αρχίζει από τον 15ο αιώνα στην Κωνσταντινούπολη, πρνά από το σήμερα και τελειώνει στο απώτατο μέλλον. Μελετητής της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας και δραματοουργίας, ο Ντορ μέσα στις έρευνές του ανακάλυψε ένα από τα κείμενα του Αντώνιου Διογένη. Εφήυρε μια δική του εκδοχή και από εκεί ξεκίνησε ο μύθος της αφήγησης. Τα πάντα γυρίζουν γύρω από το μυστηριώδες βιβλίο της «Νεφελοκοκκυγίας». Μια νεαρή κεντήστρα στην Πόλη που έχει δυνατό συναισθηματικό ένστικτο, ένας βουνίσσιος ζευγάς με «καταραμέν» καταγωγή, ένας ηλικιωμένος ομοφυλόφιλος βιβλιοθηκάριος και μεταφραστής, ένας νεαρός οικοτρομοκράτης στα όρια του αυτισμού και μια νεαρή επίσης κοπέλα κλειμένη σ' ένα διαστημόπλοιο του μέλλοντος που το έχει χτυπήσει επιδημία. Από το όνειρο στον ρεαλισμό και από την Ιστορία στην τρέχουσα κοινωνική ρευστότητα, το βιβλίο είναι μια ελεγεία στην ανθρώπινη συμπεριφορά.

■ Πώς ξεκινήσατε τη «Νεφελοκοκκυγία»;
Καθώς έγραφα το προηγούμενο μυθιστόρημα, άρχισα να μελετώ την ιστορία και τη μηχανική των μεσαιωνικών τειχών. Σχεδόν κάθε σύγγραμμα ή βιβλίο που έπεφτε στα χέρια μου αναφερόταν στα Τείχη της Κωνσταντινούπολης για τα οποία δεν είχα ξανακούσει ποτέ. Γιγάντια, περίτεχνα και τριπλάσια σε μέγεθος από οποιαδήποτε άλλα. Αγκάλιαζαν την πόλη για 1.100 χρόνια και άντεξαν 23 πολιορκίες. Όταν έστειλα τις τελικές διορθώσεις του «Όλο το φως...», ξεκίνησα να διαβάζω εντατικά για τη βυζαντινή περίοδο. Όταν κατάλαβα πως οι βιβλιοθήκες στο Βυζάντιο κατόρθωσαν να αναπτυχθούν χάρη στα απόρρητα τείχη και να ανθήσουν μέσα από ένα δίκτυο λογίων – ουσιαστικά, το μεγαλύτερο μέρος των ελληνορωμαϊκών γραμμάτων σώζεται μέχρι τις μέρες μας λόγω της Κωνσταντινούπολης –, τότε μπήκα στη διαδικασία να σκεφτώ για ένα χειρόγραφο 1.900 χρόνων που θα διαπέρναγε τους αιώνες. Ο συνδεδετικός κρίκος της «Νεφελοκοκκυγίας».

■ Εφήυρα μυθοπλαστικά ένα χειρόγραφο του Αντώνιου Διογένη που μιλά για τη μεταμόρφωση. Μέσα του καθρεφτίζονται

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

VALERIA SCRIBATI/CONTRASTO VIA REUTERS

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

Οι χαρακτήρες του βιβλίου. Πώς σας ενέπνευσε ο Διογένης;

Πέρασα μίνες κυνηγώντας σπάνια αρχαία ελληνικά κείμενα. Είτε εκείνα που έχουν διασφραγιστεί ή κάποια χαμένα. Αρχικά σκέφτηκα να διασκευάσω χωρίς από έργο του Αριστοφάνη. Δεν ήταν καλή ιδέα. Επειτα όμως έπεσα πάνω στον Καλλίμαχο τον Κυρναίο. Εκτός από τα «Αίτια» και τους «Ύμνους», ο ποιητής και γραμματοδιδάσκαλος που εργάστηκε στη Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας έγραψε πολλά πεζά κείμενα που μέχρι και σήμερα παραμένουν άγνωστα. Ήταν συλλέκτης μαρτυριών, εθίμων, λέξεων. Ανακάλυψα το «Θαυμάτων των εις άπασαν την γην κατά τόπους όντων συναγωγή». Εκεί είχε συγκεντρώσει του κόσμου τα παρόδοξα και αυτό με εντυπωσίασε. Παράλληλα μελετούσα την αρχαία μυθολογία και έτσι γνώρισα τον Αντώνιο Διογένη. Το σποδυλωτό του μυθιστόρημα υπό τον γενικό τίτλο «Των υπέρ Θούλην απίστων λόγων» υπήρξε για μένα καταλυτικό. Μερικά σκόρπια εδάφια έχουν μείνει και οι έρευνες των φιλολόγων. Οι ιστορίες του Διογένη κάλλιστα θα μπορούσαν να αποτελούν άμεση επιτροπή του Μπόρχες ή του Ναμποκόφ: περίτεχνες, πληθωρικές, παιγνιώδεις. Ξέρουμε ότι το χώρισε σε 24 κεφάλαια, όσα και τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου. Στον πρόλογο ανέφερε πως το βιβλίο δεν το έγραψε εκείνος, αλλά το βρήκε πλάι σε έναν τύμβο. Ήθελα το παρόν μυθιστόρημά μου να βγάζει αυτή την παιγνιώδη όσο και φιλοσοφική διάθεση. Πήρα βαθιά ανάσα και έγραψα 24 χωρία που ο Διογένης θα μπορούσε να είχε συνθέσει, και τα έστειλα προς ανακάλυψη, υπό το βλέμμα των πρωταγωνιστών μου.

Ενα κομμάτι του βιβλίου σας εξελίσσεται μέσα και γύρω από την Κωνσταντινούπολη. Πρωταγωνιστές, δύο έφηβοι: η Άννα, η κεντήστρα που ανακαλύπτει ένα μοναδικό αρχαίο χειρόγραφο, και ο Ομίρ, ένα «καταραμένο» βοσκόπουλο. Πόσο ισχυρή υπήρξε η επίδραση της Πόλης και πώς υφίσταται αυτός ο δεσμός τους;

Η Άννα είναι ένα αλλοπαρμένο κορίτσι. Ενα «τάλισμα» της γνώσης. Ο Ομίρ, βουνίσσιος, που γεννιέται με μια δυσμορφία, δεινός ζευγάς. Για μένα είναι η επαφή δύο κόσμων που κανονικά δεν θα έρχονταν ποτέ σε επαφή. Διάβασα πολύ από δευτερεύουσες πηγές για την τελική πολιορκία της Κωνσταντινούπολης, όπως και για την καθημερινή ζωή εκείνης της εποχής. Είναι τρομερό πως περίπου κάθε γεγονός, από μια καταιγίδα έως μια γέννηση, εκλαμβάνονται σαν υπερφυσικό σημάδι. Είχα εντυπωσιαστεί από το ότι πολλοί πολιτικοί και θρησκευτικοί αξιωματούχοι της πόλης είχαν πειστεί ότι εκεί γύρω στα 1450 θα ήταν τα τελευταία χρόνια του κόσμου. Ο άνθρωπος θα εξαφανιζόταν από προσώπου γης. Ζούσαν σε μια μακρά περίοδο τεχνολογικών ανακαλύψεων (μηχανική, φάρμακα, τυπογραφία κ.λπ.) και εντούτοις πίστευαν ότι όλα αυτά δεν φτάνουν. Το τέλος είναι κοντά. Ανυποχώρησαν τόσο πολύ για ένα δυσοίονό μέλλον, σαν να ακούω πολλούς συμπολίτες μου το 2023...

Και οι άλλοι τρεις ήρωες είναι ξεχωριστοί: η Κωνσταντή που ταξιδεύει με ένα διαστημικό σκάφος προς ανεύρεση πλανήτη με βιώσιμες συνθήκες ζωής, ο

Αντονι Ντορ ΝΕΦΕΛΟΚΟΚΚΥΓΙΑ
Μτρ. Μυρτώ Καλοφωλιά
Εκδ. Πατάκη, σελ. 672
Τιμή 21 ευρώ

«Another world» (1947), M.C. Escher

ομοφυλόφιλος Ζίνο που έχει έφεση στην ελληνική γραμματολογία και ο οικοτρομοκράτης Σείμουρ που βρίσκεται στα όρια του αυτοισμού. Τι ζητούν από τον αφηγητή τους και πώς συνδέονται με την αρχιτεκτονική του βιβλίου;

Η Κωνσταντή είναι κάτι σαν ντετέκτιβ από το μέλλον, που μαζί με τον αναγνώστη θα ανακαλύψουν τη διαδρομή της ιστορίας του Διογένη. Ο Ζίνο είναι ο μεταφραστής του και μαζί με τις προβλέψεις του Σείμουρ για το κλίμα θέτουν από τα πρώτα στάδια του μυθιστορήματος μια γερή παγίδα στους αναγνώστες. Ας μην την αποκαλύψουμε. Καθένας δε από τους πέντε χαρακτήρες είναι παγιδευμένος κυριολεκτικά και μεταφορικά. Προσπαθούν να διαφύγουν με όλους τους τρόπους. Η αρχιτεκτονική του μυθιστορήματος, όπως φωστά λένε, στηρίχκε πάνω σε εκατοντάδες προσχέδια, σκιαγραφήσεις και χάρτες πάνω σε ένα μακρύ ρολόχαρτί. Υστερα άρχισα να ενώνω τα σημεία και τις διαδρομές, έτσι ώστε να πάρει σχήμα η δομή της αφήγησης. Είχα για οδηγό την «Οδύσσεια» του Ομήρου και τα «Θαύματα» του Διογένη. Σχημάτισα τα 24 γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου κατά μήκος του χαρτιού και από κάτω άρχισα να γράφω τα σκρίπτ των χαρακτήρων και των ιστοριών τους. Ξαν να κρεμιούνται κλωστές από ένα ραβδί στον άνεμο. Μετά, παρατηρείς πώς θα πλεχτούν μεταξύ τους.

Όσον αφορά την επιλογή του ύφους που χρησιμοποιήσατε;

Εχω δοκιμάσει πολλά στυλ από τότε που ξεκίνησα να γράφω. Αλλά το ύφος του Ιταλό Καλβίνο ή της Αντζελα Κάρτερ και άλλων παρόμοιων συγγραφέων είναι εκείνο που μου ταιριάζει. Η χρήση της γλώσσας είναι για να ανοίγει μονοπάτια που δεν βλέπουμε με την πρώτη ματιά. Τεχνικά φέρνει μαζί το όνειρο, τον μύθο και τον ρεαλισμό. Τα βιβλία μου μέσα από το «ναρκωτικό» της πλοκής προσπαθούν να απαντήσουν στο εξής ερώτημα: Τι θα γίνει μετά;

Κάνετε εκατοντάδες περιγραφές άγριων ζώων και ιδιαίτερα πουλιών μέσα στο βιβλίο. Είδη που εξαφανίζονται. Σας αποσκολεί η κρίση της βιοποικιλότητας;

Πιστεύω ότι η τεράστια κρίση της βιοποικιλότητας δημιουργεί ένα χάσμα ανάμεσα στον άνθρωπο και στο ζωτικό περιβάλλον του, όπως και στους πολίτες μεταξύ τους. Ενα κυρίαρχο ζήτημα του 21ου αιώνα. Τα θηλαστικά, τα αμφίβια και τα πουλιά πρόκειται να εξαφανιστούν από εκατό έως χίλιες φορές περισσότερες απ' ό,τι συνέβη στην προϊστορική εποχή. Τα ζώα των 150 αιώνα, όπως φαίνεται στο βιβλίο μου, αποτελούσαν μέρος της καθημερινής ιεροτελεστίας. Όσο φτάνουμε στο σήμερα, ο κόσμος γίνεται φτωχότερος και οι χαρακτήρες μου Ζίνο και Σείμουρ προσπαθούν να βρουν τις φωνές τους, που είναι η πλώ των βιωμάτων τους. Για να φτάσουμε στο μέλλον, όπου η Κωνσταντή επικοινωνεί αποκλειστικά με ψηφιακά όντα. Είναι μια κατάληξη που χρειάζεται να τη δούμε από τώρα.

Ποιο μπορεί να είναι το καθήκον της λογοτεχνίας σε ένα τέτοιο περιβάλλον; Δεδομένου πως ο συγγραφέας σήμερα δεν είναι ένα ανεξάρτητο πρόσωπο, ξέχωρο από άλλους, παρά ένα σημείο που ενώνει και άλλα πράγματα.

Η λογοτεχνία σήμερα πιστεύω ότι μπορεί να ζήσει το πουρι που μαζεύεται από την πολυσυμμία των πληροφοριών που συγκεντρώνονται γύρω και να χτίσει έναν καινούργιο κενό χώρο που θα τον νοηματοδοτήσει σχεδόν από την αρχή. Τα σύνορα μεταξύ του υποκειμένου και του τόπου αίρονται παντού γύρω μας, όπως το έθεσε ο Χάιντεγκερ. Δεν είμαστε μόνοι μας, αλλά μένουμε μόνοι με τα προβλήματά μας. Όταν ανοίγεις ένα καλό βιβλίο, ταξιδεύεις σε εκατοντάδες μέρη. Εκατοντάδες ζευγάρια μάτια το διατρέχουν. Και έτσι αρχίζει και φαντάζεσαι. Η λογοτεχνία πρέπει να φαντάζεται ξανά.

Πόσο σας άλλαξε η απονομή του Βραβείου Πούλιτζερ το 2015;

Ω, δεν είμαι δε και τόσο διάσημος. Παίρνω βέβαια περισσότερα μίλι από παλιά. Κυρίως εκείνο που άλλαξε είναι ότι έχω μεγαλύτερη διεκδύση στο ερευνητικό πεδίο που χρειάζομαι για κάθε βιβλίο μου. Δεν είμαι πια αυτός ο περίεργος τύπος που ψάχνει με κόπο αρχεία. Κι επίσης θέλω να δω ότι συγγραφικά μου έδωσε ελευθερία να ανοίγομαι σε αφηγήσεις που πριν ήταν πιο εύκολο να απορριφθούν.

Νέες τάσεις

«Έχουμε ανάγκη την ποικιλομορφία στις εκδόσεις»

Μετά τις πρόσφατες ενδιάμεσες εκλογές στις ΗΠΑ, τι σας ανησυχεί περισσότερο; Η συρρίκνωση των έμβιων όντων και το πώς φθείρεται το υπόστρωμα της ανθρώπινης ύπαρξης. Από το 1992, για παράδειγμα, η παγωμένη επιφάνεια του αρκτικού κύκλου έχει μειωθεί κατά τα 2/5. Η Γροιλανδία μόνο έχει αποβάλει περίπου τέσσερα τρισεκατομμύρια τόνους πάγου και τα παγόβουνα έχουν χάσει έξι τρισεκατομμύρια από το υλικό τους. Στη γενετήριά μου το Αϊνταξο, η περίοδος των μεγάλων πυρκαγιών κρατάει παραπάνω από έναν μήνα – περισσότερο από παλιά. Κάθε Αύγουστο μέχρι αρχές Οκτωβρίου, ο ουρανός είναι πνιγμένος στην κάπνα. Οι ενεργειακοί μας πόροι εξαφανίζονται ένας προς έναν, με ταχύτερες διπλάσιες απ' όσο υπολογίζαμε. Ωστόσο όταν πέρσι οι «New York Times» ρώτησαν μια μεγάλη μερίδα πολιτών ποιο είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε, μόνο το 1% απάντησε η κλιματική κρίση. Συνεπώς έχουμε πάρα πολλά δουλειά ακόμη.

Στη λογοτεχνία και όχι μόνο, αναπτύσσεται η συζήτηση περί της φυλής, του φύλου και της διαφορετικότητας. Κατά τη γνώμη σας πού οδηγεί αυτό;

Ελπίζω πως η διαφορετικότητα θα μας μετακινήσει προς την ποικιλομορφία. Την έχουμε μεγάλη ανάγκη. Ετσι ώστε να δούμε πιο τολμηρές εκφράσεις πάνω στα είδη και τις μορφές της αφήγησης, περισσότερη ποικιλία στο ποιοι βρίσκουν τον χώρο για να εκδώσουν και μεγαλύτερη πολιτισμική ανοικτοσύνη στους εκδοτικούς οίκους. Χρειαζόμαστε τη σύνθεση των διαφορετικότητων για να μας βοηθήσουν στην προσπάθειά μας για έναν ίσως καλύτερο κόσμο.

Στο μυθιστόρημα παντρέψατε ξεχωριστά αφηγηματικά είδη. Ενώ έχετε χρησιμοποιήσει τη διαγενεακότητα, τον μετα-ανθρωπισμό κ.λπ. Πώς σκεφτήκατε να αποδώσετε μέρος του ανθρώπινου ίχνους στον βαθύ χρόνο;

Ως παιδί φοίτησα σε μοντεσοριανό σχολείο. Εκεί έμαθα και μου άρεσε να φτιάχνω διαγράμματα χρονικής αλληλουχίας προς εξερεύνηση της ηλικίας της Γης. Ενας αγαπημένος μου καθηγητής είχε θέσει το ερώτημα: τι θα συνέβαινε εάν το ημερολόγιο ενός τρέχοντος έτους αποτύπωνε τα τεσσάραιμις δισεκατομμύρια χρόνια ιστορίας του πλανήτη μας; Η μορφή της Γης θα σχηματιζόταν κάθε 1η Ιανουαρίου, η μονοκυτταρική ζωή στα τέλη Μαρτίου, τα ζώα θα εμφανιζόταν μέχρι τα τέλη του Νοεμβρίου. Πριν από τα Χριστούγεννα, οι πρώτοι δεινόσαυροι και μέχρι την Πρωτοχρονιά θα είχαν εξαφανιστεί. Ενώ στις 31 Δεκεμβρίου το μεσημέρι, θα έκαναν την εμφάνισή τους οι πρώτοι άνθρωποι. Ακολούθως, οι άθλιοι του Ηρακλή, η ανεξαρτησία των ΗΠΑ, οι ζωές των προγόνων μου, θα συρρικνώνονταν σε ένα κλάσμα του χιλιοστού πάνω στον καμπύλη του χρόνου. Ο Πασκάλ αναφέρει σχετικά: «Στο τέλος, τι είναι ο άνθρωπος για τη φύση; Ενα τίποτα σε σύγκριση με το άπειρο και τα πάντα σε σύγκριση με το τίποτα. Ενα μεσοδιάστημα ανάμεσα στο τίποτα και το πάντα». Αυτή την αίσθηση θέλω να δημιουργήσω στα βιβλία μου. Οπου η ζωή ενός ανθρώπου, είναι ταυτόχρονα απίστευτα σημαντική και ασήμαντη.